

La indústria agroalimentària a Catalunya

Xavier Castella

63

1. Introducció: la indústria agroalimentària, la ventafocs de la nostra indústria.

La indústria agroalimentària catalana passa en moltes ocasions per representar el trist paper de ventafocs del nostre sector industrial. Lluny del *glamour* o la magnificència d'altres sectors, aquesta indústria passa desapercebuda per molts quan, en base a vendes netes, l'any 2005 la indústria agroalimentària de Catalunya va tenir un pes primordial en el complex industrial català amb una quota del 16%.

Efectivament, la transformació d'aliments i begudes és el primer sector industrial a Catalunya en quant a vendes netes (16.815 milions d'euros), seguit pel sector de la indústria química i per la fabricació de materials de transport. Igual d'important és el sector agroalimentari com a generador de llocs de treball, amb una plantilla de 78.700 persones (segona posició dins el conjunt de sectors industrials), repartida per tot el territori en gairebé 3.000 establiments amb assalariats (tercera posició).

Aquest article té per objectiu repassar algunes de les dades clau d'aquest sector tan important com a generador de riquesa i, per tant, de benestar econòmic i social a Catalunya. Així mateix, fruit d'aquesta anàlisi es proposen les línies mestres que haurien d'impulsar els plans d'actuació de l'Administració per a afrontar els reptes que es plantegen i donar-li el veritable tractament que es mereix.

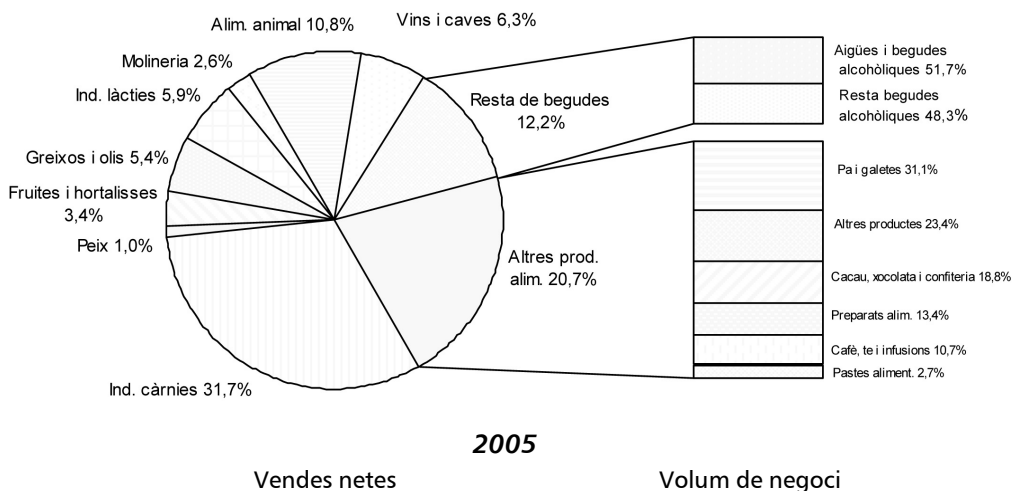
2. Distribució sectorial: la carn pesa més que el cava

El repartiment sectorial en base a les vendes globals de la indústria agroalimentària a Catalunya permet observar l'importantíssim pes i lideratge de la indústria càrnia.

Efectivament, si a les vendes dels establiments carnis (5.329 M€ , 31,7% del total), se li afegeixen les dels seus proveïdors, els fabricants de pinsos (1.819 M€ , 10,8% del total) i de la llet (991 M€ , 5,9% del total), la participació global és la meitat del total de la transformació agroalimentària.

64

Estructura sectorial de les vendes netes de la indústria agroalimentària a Catalunya. 2005

Font: Departament d'Agricultura, Alimentació i Acció Rural de la Generalitat de Catalunya

També tenen un important pes el grup d'altres productes alimentaris, amb més de 3.482 M• (20,7% del total) i les begudes amb 2.049 M• (12,2% del total). Cal destacar en aquest últim cas, que aquesta xifra no inclou vins ni caves que de fet representen només el 6,3% del total.

3. Distribució territorial: la zona metropolitana no ho és tot.

La distribució en el territori català dels establiments industrials respon bàsicament a dues característiques: per una banda, les empreses ubicades a les comarques al voltant d'un

eix que es podria anomenar transversal, amb una forta especialització productiva (ramadera, vitícola, oleícola, etc.), i, per l'altra, les situades al voltant de zones amb importants centres de consum, xarxes de comunicació i serveis, etc., com el Barcelonès i àrees limítrofes. Tot i que la demarcació de Barcelona aglutina les principals indústries agroalimentàries, cal assenyalar la gran dispersió d'establiments agroalimentaris -de dimensió més reduïda- en la major part de Catalunya.

4. La inversió de les indústries agroalimentàries: de nou la carn pesa més que la resta.

La inversió total fou de 675 M• al 2005, destacant els establiments carnis (28% del total invertit), els productes alimentaris de segona transformació, amb un 20,3%, i a continuació el sector de les begudes –exclosos els vins i els caves– (18,1%).

5. Exportacions i importacions: hi ha dèficit però tendeix a disminuir.

L'evolució del comerç exterior d'aquesta indústria catalana segueix una tendència creixent en els darrers anys, així les exportacions, amb un valor de 3.609 M€ l'any 2005, varen augmentar en el darrer quinquenni un 120%, mentre que les importacions, 3.964 M€, el mateix any ho varen fer en un 113%. El principal destinatari i proveïdor d'aquests fluxos comercials és la Unió Europea, amb un 74 i un 70% del total, respectivament.

Els sectors que presenten un major superàvit són els dels vins i caves, i els de la carn i els productes carnis; també és lleugerament positiu el sector de les aigües i altres begudes analcohòliques. Tot i així, la resta de sectors mostren el signe contrari, destacant el dèficit comercial del peix, la llet, les altres begudes alcohòliques i els altres productes alimentaris.

6. El consum alimentari: un consum ric en proteïnes.

El consum per càpita del conjunt de productes alimentaris a l'any 2005 a les llars catalanes suposa una despesa per càpita de 1.524 euros. En el repartiment sectorial del

valor econòmic total destinat per les famílies als aliments a les llars, el lloc preferent l'ocupa el grup proteic de carns i ous, que suposen un desemborsament de 2.112 M€, la quarta part aproximadament del total destinat a l'alimentació.

A continuació es trobarien les fruites i hortalisses fresques i transformades (incloses les patates) amb 1.845 M€, el peix amb 1.196 M€, la llet i els derivats lactis amb 1.041 M€, i encara amb una xifra important el pa, les galetes i la pastisseria amb 940 M€. La participació de la resta de sectors és força menor.

66

7. La distribució: un dimensionament polaritzat.

Els establiments de petita dimensió dominen la distribució amb un 74,6% dels locals amb menys de 20 treballadors, i donen feina només al 18,2% dels ocupats. En canvi, un 4,7% del total dels establiments, els de gran dimensió (més de 100 treballadors), representen el 51,2% de l'ocupació.

Al 2005 les botigues tradicionals varen disminuir en nombre, tot i que les seves vendes mitjanes van augmentar considerablement (un 86%), afavorides per les botigues d'immigrants i l'allargament dels horaris comercials. Els supermercats lideren per nombre i vendes per establiment, mentre que les grans superfícies, per restriccions legislatives, es mantenen en nombre i vendes per local. En el repartiment territorial destaca Barcelona, amb un 68% de la superfície comercial, per sobre de Girona i Tarragona (13 i 12%, respectivament).

8. El paper de l'administració: cal una aposta clara i decidida pel sector.

Els objectius prioritaris de l'Administració, a més de recolzar la base tradicional de la producció i la transformació agrícola i ramadera de Catalunya, s'han d'orientar cap a la promoció de la indústria alimentària catalana que és la primera indústria de Catalunya, amb un alt nivell de competitivitat, d'innovació i de qualitat, a través de l'alimentació.

Les competències en la matèria en qüestió rauen fonamentalment en el Govern de la Generalitat de Catalunya, més encara a partir de l'aprovació del nou Estatut d'Autonomia.

En aquest sentit, la publicació del Decret 421/2006, de 28 de novembre, de creació, denominació i determinació de l'àmbit de competència dels departaments de l'Administració de la Generalitat va reforçar el pes de la indústria agroalimentària catalana en relació a l'alimentació, ampliant les competències del Departament d'Agricultura, Alimentació i Acció Rural (DAR), a l'àmbit de la indústria agroalimentària de 2a transformació i en les polítiques d'alimentació. Per primera vegada en la denominació del DAR quedava explícitament inclosa l'alimentació, una reivindicació de la indústria alimentària catalana des de l'inici de la Generalitat de Catalunya.

67

I en la mateixa línia, el Decret 659/2006, de 27 de desembre, de reestructuració del DAR atorga a la Direcció General d'Alimentació, Qualitat i Indústries Agroalimentàries diverses funcions; entre d'altres, fomentar i promocionar els productes agroalimentaris de qualitat i els hàbits de consum de productes alimentaris, especialment de la dieta mediterrània.

Fins ara, les actuacions desenvolupades pel DAR en l'àmbit alimentari s'han centrat bàsicament en potenciar la utilització dels diferents distintius d'origen i qualitat com a mitjans per a obtenir un valor afegit dels seus productes, tant en el sector productor com en l'elaborador/transformador, però d'acord amb les noves competències, la Direcció General ha d'adreçar les seves actuacions no només al sector productor i elaborador/transformador de productes de qualitat, sinó ampliant-les a l'àmbit de la distribució i als consumidors, inclosa la restauració, de tots els aliments produïts i elaborats/transformats a Catalunya.

La col·laboració de les empreses dels canals de distribució i la complicitat del sector de la restauració és fonamental per a valoritzar les nostres produccions alimentàries i en conseqüència augmentar la competitivitat de la indústria alimentària catalana. A més s'han de preveure actuacions per a millorar els hàbits alimentaris de Catalunya, amb especial èmfasi de la dieta Mediterrània, que també ajudarà a augmentar les vendes de les nostres produccions agroalimentàries.

Aquestes actuacions han de permetre que, en un món globalitzat, els aliments produïts i/o elaborats a Catalunya siguin més competitius, tinguin una sortida viable al mercat i alhora ajudin a millorar els hàbits alimentaris dels catalans.

Totes aquestes actuacions han de basar-se en:

- La innovació que esdevé una eina imprescindible per a la millora de la competitivitat empresarial i per el increment del valor afegit dels seus productes, sempre que s'ajusti a les normes de sostenibilitat mediambientals vigents.
- 68 · Els canvis en les exigències del consumidor, tant des del punt de vista de la seguretat i qualitat alimentària, com dels derivats dels nous hàbits alimentaris, comoditat i practicitat, i respecte a l'entorn.
- L'associacionisme i concentració del sector agroalimentari que afavorirà la seva capacitat de subministrament.

Per últim, les polítiques del Govern en l'àmbit industrial agroalimentari hauran de tenir força present la seva vinculació amb el sector agrari, tot i que la demarcació de Barcelona aglutini les principals indústries agroalimentàries, la gran dispersió geogràfica dels establiments, de dimensió més reduïda, els converteix en un factor determinant pel desenvolupament de les zones rurals i la fixació de la població al territori.